

Ж. 5.
НП 28-1
6
ЧЫЛА ЭЛ ПРОЛЭТАР-ВЛАК, УШНЫЗА!

У МАРИЙ ДРАМАШ

Нарком обороны—маршал К. Е. Ворошилов.

1935 ий

МАРИЙ ОБЛАСЬ
КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ

Нойабр № 11

УДАРНИЦЭ-КОЛХОЗНИЦЭ-ВЛАК ПАРТИЙ ДЭН ПРАВИТЕЛЬСТВЭ
ВУЙЛАТЫШЭ-ВЛАК ПРИЙОМЫШТО

10 ноябрьштэ Моско ола Крэмыльыштэ йошкар-ушмэн паша колхозницэ-ударницэ-влакым партий дэн правительствэ вуйлатышэ-влак приниматлэн улыт. Тушто Сталин, Молотов, Каганович, Ворошилов, Орджоникидзе, Калинин, Микойан, Чернов дэн Яаковлэв йолташ-влак да тэний гектар гыч 500 цэнтнэр да угла йошкар ушмэн пуышо колхозницэ-влак: Дэмчэнко Марийа, Гнатэнко Марина, Кошэва Анна да эша 35 ударницэ-влак лийыныт. Колхозницэ-влак иктэ почэш вэсэ рэкордно ушмэн лэктышышт кузэ, могай йон дэнэ да кузэ чакныдэ пашам ыштымэ дэнэ шуктымышт нэргэн ойлышт.

Пэрвойак пьатисотницэ движэньын инициаторжэ Марийа Дэмчэнко ойлыш. Кузэ тудын звэнаштыжэ колхозницэ-влак сэнгымашкэ каймэ корнышто чыла чаракым тодыштын, кузэ нуно кылмэн пытышэ йошкар ушмэным угыч ужартэныт. 500 цэнтнэр, вэт тидэ гектар гыч 3 тужэм пуд—манэш Дэмчэнко, тидэ воштылтыш огыл. Тыршымэ годым чыла ышташ лийэш. 500

цэнтнэрэш огына шогал манын мый шонэм. Мланна ончыко кайман, эрээк ончыко. Тэний гектар гыч 500 цэнтнэрым пуышо-влак шушаш ийыштэ 600 цэнтнэрым пуат, а 400 пушо-влаклан 500 пуыман. Мланна элым сакыр дэнэ лэвэдман.

Марийа Дэмчэнко дэч вара моло толшо йолташ-влакат шкэ пашашт нэргэн пэш шуко мутланышт. Кажнэ ойлышо шкэ мутшым Сталин йолташым, партий дэн правительствэ вуйлатышэ-влакым, Йошкар армийым шокшын саламлымэ дэн кошартышт:

Вийан лийжэ мэмнан сэнгымаш гыч сэнгымашкэ вуйлатэн шогышо Иосиф Виссарионович Сталин. Вийан лийжэ мэмнан илышым да элым аралышэ Йошкар армий. Вийан лийжэ Ворошилов йолташ. Вийан лийышт кызыт мэмнан дэнэ кутырэн шинчышэ колхозницэ-пьатисотницэ-влак.

Кугын калык кумыл нолтын, вийан сово кырмаш ваш лиймэ дэнэ Сталин йолташ ойлаш тунгальэ.

Сталин йолташын мутшо

Йолташ-влак, тачэ тыштэ мэмнан ужмына у илышын—колхоз, социалист илышын ужашыжэ. Мэ проста мутан, проста паша йынг-влакын сорэвнованыштыт сэнгымашым ыштэн шукташлан кучэдалмышт да нэлылыкым сэнгымышт нэргэн каласкалымэ мутыштым колыштна. Мэ тыгылай удрамаш-влакын мутыштым огыл, а мый каласэм ыльэ—паша гэррой удрамаш-влакын ойыштым колыштна. Вэт нунын ыштэн шуктымо сэнгымашым паша гэррой-влак гына ыштэн кэртыныт.

Мэмнан ожно тыгай удрамаш-влак укэ ыльыч. Мланэм тэвэ 56 ий, түрлым ужынам. Шэмэр пөрйэнг дэн удрамаш-влакымат ситышын ужынам, но тыгай удрамаш-влакым мый ужын омыл. Нинэ йөршэш у йэнг улыт. Эрыкан паша гына, йалыштэ тыгай паша гэррой удрамаш-влакым шочыктэн кэртын.

Ожно тыгай удрамаш укэ ыльэ да лийынат кэртын огыл.

Чынак, шоналтэн налаш гын, ожно, тошто пагытыштэ мо тугай удрамаш ыльэ.

Удрамаш удыржэ годым, шэмэр-влак коклаштэ эн пытартышлан шотлалтын. Кид налдэ пашам ачажлан ыштэн, а ачажэ сотарэн вэлэ: „Мый тыйым пукшэм“. Марлан каймэкэжэ марижлан пашам ыштэн, марижын күштымыж по-

чэш ыштэн, а марижэ адак сотарэн: „Мый тыйым пукшэм“. Йалыштэ удрамаш эн пытартыш шэмэр ыльэ. Раш, тыгай условийыштэ крэсаньык удрамаш кокла гыч паша гэррой лэктын кэртын огыл. Колхоз илыш гына пашам пагалымэ йонным ыштэн кэртын, тудо гына йалыштэ чын гэррой удрамашым шочыктэн кэртын. Колхоз илыш гына тёрсырым пытарэн да удрамашым йол умбак шогалтэн кэртын. Тидым тэ шкээт сайын шинчэда. Колхоз трудодэньым пуртэн. Мо тугай трудодэнь? Трудодэнь ончылно чыланат тёр улыт—пөрйэнат, удрамашат. Кэ шуко трудодэньым ыштэн, тудо шуко пашадарым налэш. Тушто ачат, мариат удрамашым „мый пукшэм“—манын сотарэн ок кэрт. Ындэ удрамаш пашам ыштэн трудодэньжэ уло гын, шканжэ шкэ оза.

Мый шарнэм, кокымышо колхоз сйэздыштэ ик мыньар удрамаш йолташ-влак дэнэ мутланымэм. Нунын кокла гыч иктэ, йүд йымал край гыч, тыгэ ойлен: „Кок ий ожно качэ-влак кокла гыч мыйын кудовэчыш иктынат пурымыжо шуын огыл. Нужна, вургэмдымэ, кузыкдымо! манын улыт. Ындэ мыйын 500 трудодэнь уло. Вара мо? Качэ-влак дэч эрык укэ, ватылан налэнэна, маныт, а мый альэ ончалам, качым шкэ ойыркалаш тунгалам“.

Трудо-дэнь дэнэ колхоз ўдрамашым утарэн да тудым шкэнжым шканжэ озам ыштэн. Ындэ тудо ачажлан огыл, марлан кайэн марижлан огыл, а эн ончычак шканжэ пашам ышта. Вот тидэ крэсаньык ўдрамашым утарымаш лийэш, тэвэ тидэ кажнэ паша ыштышэ ўдрамашым паша ыштышэ пөрийэн дэнэ төр ыштышэ колхоз строй лийэш. Тидын нэгызэш гына, тидэ условийыштэ тыгай пэш чаплэ ўдрамаш лэктын кэртын.

Садлан мый ончыл йэн-влакын правительствэ члэн-влак дэнэ тачысэ вашлиймашым тыгылай вашлиймашлан огыл, а утарымэ паша ўдрамаш-влакын ончык каймышт дэн моштымыштым ончыктымэ торжэствэнэ кэчылан шотлэм. Мый шонымаштэ, шкэ сэнгымышт нэргэн правительствылан каласаш тышкэ толшо паша гэрой ўдрамаш-влакым правительствэ палэмда.

Тачысэ кэчим кузэ палэмдаш? Мэ, мый—Ворошилов, Чернов, Молотов, Каганович, Орджоникидзе, Калинин да Микойан йолташ-влак дэнэ тыштэ кангашышна да тыгай шонымашкэ лэчна: Мэмнан паша гэрой ўдрамаш влакым Лэнин ор-

дэн дэнэ, а рэдовой ударницэ-влакым—трудо-вого знамэни ордэн дэнэ наградитлымэ нэргэн правительствэ дэч йодаш. Конэчнэ, Марийа Дэмчэнко йолташым поснак палэмдаш вэрэштэш.

Ворошилов:—молодэц!

Молотов:—тўнгалтыш ыштышэ.

Сталин:—мыйын шонымаштэ, Марийа Дэмчэнко, чыла тидэ пашаштэ тўнгалтышым ыштышэ, тудлан Лэнин ордэным пуымо дэч посна, адак Совет-влакын Рүдө Исполнительнэ Комитэт дэч таум ышташ, а тудын звэна колхозницэ-влаклан трудового знамэни ордэным пуаш күлэш.

(Йүк:—иктэ дэч посна нуно тыштэ улыт. Иктэ чэрлэ). Сталин:—Чэрлымат наградитлаш вэрэштэш. Тыгэ мэ тачысэ кэчим палэмдынэна.

(Рүжгэ кужын сово кырымаш, чыланат шога-лыт).

Кок шагат утла шуйнышо кутырымаш дэч вара правительствэ члэн дэн партий вуйлатышэ-влак колхозницэ-влак дэнэ пырля фотографийэш снимайалтыныт.

Колхозницэ-пätисотницэ-влакым наградитлымаш

Колхоз - совхоз пасулаштэ образцово пашалан сақыр ушмэным күкшө лэктышышкэ шуымылан Лэнин ордэн дэнэ 27 колхозницэ - пätисотницым да ушмэн Совхозысо 5 ўдрамаш пашазым наградитлаш ССР Ушэм ЦИК пунчалын.

Наградитлымэ-влак коклаштэ—Кийэв область „Коминтэрын“ колхозын звэньэвойжо М. С. Дэмчэнко дэн Гнатэнко йолташ-влак улыт.

ССР Ушэм ЦИК-ын пунчалыштыжэ Марийа Дэмчэнколан ушмэным күкшө лэктышыжэ вэрч сорэвнованьым организоватлымаштэ тўнгалтышым ыштымыжлан посна тау ышталтын.

Нинэ наградитлымэ - влак коклаштэ Ганна Швидко 16 ийаш самырык ўдыр дэн 64 ийаш ўдрамаш Анна Кошэвайа наградитлымэ.

„Передовик“ колхозын (Звенигов р н)
МТФ дэн нур пашазэ ударницэ влак

КОЛХОЗ ФРОНТ ГЫЧ

А. ГЛУШКОВА

400 трудодня

Капа Кузнэцова „Прамнэк“ колхозын ударник-влак кокла гыч ончыл вэрым налын шога. Тудо тэний 400 трудодням ыштэн 2000 килограм киндым налэш.

Капа 23 ийаш вэлэ гынат, тошто йорло илышыжым сайынак шарна.

Тудо тыгэ ойла: Ожно мэ пэш плокан илэн улына—йэш кугу, имньэ укэ ыльэ. Мландым курал удашлан имньым йэнг дэч налын имньэ олмэш озажлан паша ышташ логалын. Шкалан ыштымэ сэмынак йынлан шуко паша ышталтын гынат, садак у киндэ мартэ ик ийынат киндэ йэшлан кочкаш ситэн огыл.

Сай пого, вургэм нэргэн шонашат логалын огыл. Йыдал, шырмэ мыжэр умбач лэктын огыл. Кызыт илыш чылт вэсэ. 1934 ийыштэ 200 трудодням ыльэ, тэний 400. Марийэм Йошкар ар-

мийштэ, йэш куго гынат, мый шкэт ыштэн налмэ киндэм дэнак уло йэшим талук эртымэшкэ пукшэн луктам.

Трудоднямлан шотлалтшэ 400 тэнтгэ окса шка-нэмат, эргымланат сай у вургэм ышташлан утык-тараш лийэш.

Сай паша ыштымэмлан колхоз мыйым прэ-мировайэн. Вольык ончымо курсышто тунэм нал-мэ шинчымашэм моло ушкал ончышо, лүштышө-влаклан мут дэнат, паша дэнат вольыкым сай ончэн, кушташ тунуктэм.

Кызыт мыйын тыгай шонымаш: кузэ гынат районысэ выставкыштэ шкэ ончэн куштымо юрин урлык „Алэксандра“ ушкалэм сай тус дэн калык-лан ончыкташ. „Алэксандра“ пөрвой лийшэ гынат, фэрмысэ моло ушкал-влак дэч сай, икана лүшты-мылан 4-5 литыр шөрым пуа.

Прамнэк колхоз чылалан примэр

Прамнэк колхозын чыла пашажат жапыштэ да сай ышталт толэш. 1439,64 гектар мландыжэ, 179 вуй кугу вольык, 21 ава сөсна, 137 омарта мукшышт уло. Тэний ик гектаргыч 15,04 цэнтэр уржам налын, 5 кило дэн йандар шурно гына трудоднялан логалын. Вольык ончэн куштэн шогымо пашанат күлэш вэрышкэ шындымэ, сад-ланак йужо ушкалышт идалыкыштэ 1820 литр дэнэ да утларакат шөрым пуат. Чыла пашажат Прамнэк колхозын моштэн да сорэвновайэн ыш-тымэ дэн ончык кайэн шога. Тидэ колхоз шкэ пашаштыжэ шуко ударник-влакым куштэн шук-тэн. Прамнэк колхоз улан гына огыл, улан куль-

туран колхоз манаш лийэш. Тудын культурлык-шэ тэвэ тышэч койын шога: колхозник-влаклан йара жапым культурно эртарашлан клубшо уло: Йоча йаслэлан, площадкылан лумын пөрт-влак ышталтыт. Аза ыштымэ пөрт ыштэн, оборудова-йэн шуктымо. Тидэ пөртышкө аза ыштышэ кол-хозницэ-влаклан полыш пуаш Оршанкэ районы-сэ калык тазалык аралэн шогышо пөлка эн сай, кугу стажан акушэркам, Царэгородцэва йолта-шым колтэн. Царэгородцэва йолташ йүд-кэчэ по-лыш пуаш эрэ йамдэ. Квартирыжэ аза ыштымэ—родильнэ пөрт пэлэнак.

Ондакак совэт властьым ышташ күлэш ыльэ

Мланэм ындэ 67 ий. Тугэ гынат, тын мартэ тыгай сай илышым шкэ илышыштэм ужын омыл. Умырэм мучко орланэн гына илышым. Мый тидэ йалышкэ пэлэ-тулык икшывылан марлан тольым. Аважэ изи ватэ ыльэ, садлан мэмнам пэш чот овижайэн ашнышт. Кум ий лиймэкэ нымо дэч посна лач ик сукур киндым пуэн, посна луктын колтышт. Мландэ дэч посна крэсаньыкын илыш огыл. Садлан мланна пэш чот орланаш логальэ. Шкэнан пөрт лиймэшкэ йынг дэнэ илаш пэрныш. Мом от руалтэ эрэ укэ, йэнгын—йэнгынак. Нымо укэлан кōра кулак Парновлан паша ышташ логальэ.

Мөнгө гычэм кузыклан тунам да чомам кондэнам ыльэ. Туна кушкын шуын ушкал лийат мэ тудым пөрт ышташлан ужалышна. Имнэнажым пасу гыч шолышт нангайышт. Пөрт ышташ окса лийэ, сурт олмылан мландэ укэ. Марийэмын ача-

Колхозницэ ударницэ Стрэлкова М. О. (Прамнэк колхоз, Оршанкэ р-н). Фото Рыбаковын.

„Прамнэк“ колхозын ударницэ Стрэлкова Марийан ойлымашыж гыч.

жэ пуэн огыл, пошкудо-влак дэч йодманат огыл. Старыстым да моло начальник-влакым пэш шуко сөрвалышна. Ик вэдра аракам налын йүктышнат вара ижэ сурт шындаш мландым пүчкын пуышт.

Киндэ ўдаш мландым скотышто йодмо годым кулак-влак „налза тыланда мландэ“ манын, роком кормыштал налын вэлэ ончыктат ыльэ.

Ик пошкудын суртыштыжо ик пөрийэн колышат, тудо мланна пэл лум мландыжым пуыш. Тидэ пэл лум мландэ пэш чот мэмнам витарыш. Мландын озажэ шонымыж сэмын толын, мэмнан дэч аракам йодын йуын кайа ыльэ.

Лач совэт власть гына мэмнам тыгай нэлэ илыш гыч утарыш. Мландым ситышын пуыш. Ондакак совэт властьюм ышташ күлэш ыльэ. Илыш пэш сай тольо, но шкэ гына шонгэмынам, тыгэ гынат, альэ вуйым сакэн коштмаш укэ, пашамат ыштэм, самырык—рвэзэ-влак дэнэ төрак шуктынэм.

Матра колхозышто у илышым ужо

1914 ийыштэ Матранын марижэ импэралист сарышкэ лэктын кайыш. Матран кок изи йоча-влак дэнэ кийэн кодо. Марижэ укэ шэнгэч Матранлан шуко йөсылык логальэ—нур пашаш, сурт көргө пашаш, тулэч моло пашажат йыдал ыштымэ йоткэ логальэ. Йыным йодын ыштыкташ гын, йынган ак пуаш күлэш, тарлашыжэ оксажат лийын огыл. Матранын йөсланэн паша ыштэн марижэ вучэн илымэ арам лий. Марийжэ сарэш колэн манмэ увэр тольо. Матранын кок изи ўдырышт курымэш тулыкэш кодыч. Тидэ нэлэ жап дэч вара 2-3 ий Матран эшэ йөсланэн илыш. Вара шоныш-шонышат—тыгэ чыла пашам шкэт ыштэн илаш пэш йөсө, лучо мариым пуртышаш ман шуко-шагал шонышат, Кыдал Кодам Микалын Йываным мариылыкэш пуртыш. Микалын Йыван Матранын мо уло погыжым, суртшым ужалэн пытарашлан вэлэ олталэн пурэн улмаш. Иктымвэсым ужалэн пытарышат, Матраным кучэн-кучэн кыраш тўнгалэ. Матранын йөсылыкшэ ныкөн шўмышкыжат логалын, чаманэн огытыл. Сўас Васлий ватэ чаманымэ олмэш туман лукташлан тўрлө сэмын айартыл вэлэ коштын. Талук жап маркэ Йыван тулык, пычкэмыш ўдрамашым орландарэн илышат нымо ужалаш шыш кодат,

лэктыда кайыш. Матранлан ойго валан ойго. Тыгай йөсылык гыч лэктын, поро, ласка илшым ужам манын Матран шыш шоно. 1928 ийыштэ, апрель тылызыштэ 18 нужна сурт дэн колхоз организовайалтэ.

Матранат шоныш-шонышат ала колхозышто сай илышым ужам—майат колхозышко ушныш. Колхозышко пурмыж дэн пөрийын нэлэ паша дэч утлэн, моло пашам Матран ударнын ышташ тўнгалэ. Правлэньэ шўдымым чакныдэ жапыштэ ыштымыж дэнэ ударник кашакыштэ ончыл вэрым налын шога. Сай пашажлан шуко гана Матран пөлөклымэ. Матра 3 ий годсэк 9 имным пукшэн ила, имным жапыштыжэ сай пукша, йўкта, эрыкта, моло-влак—имнэ пукшышо ударницана маныт, Матран 50 ийаш гынат имаштэ 250 трудодньам ыштэн ильэ гын, тэний 300, дат утла ыштэн. Ожно киндыжэ ий йэда кочкаш ситэн огыл, колхозышко пурмо дэч вара киндэ ситыдымашым ужын огыл. 50 ийаш кува колхозышто у илышым ужо. Эшэ 50 ийым илаш гын пэш йөра ыльэ—манэш Матра.

Колхозник.

Хата-родильнэ (аза ыштымэ) пөрт почмо порьадык

Хата-родильным 4-5 колхоз иктыш ушнэн пыр-ла почаш лийэш. Хата-родильнэлан волгыдо, йандар, шокшо, кум кыдэжан пөрт лийман. Лийэш гын, вэр сита гын, нылымышэ кыдэж, тудо пөртыштак акушэркылан лийман, вэр укэ, шыгыр гын, родильнэ пөрт дэч торааш огыл акушэркылан пачэрым пуыман. Шотлан толшо пөрт укэ гын, угыч ыштыман. Олтышаш пу, карасин, ўштэл, пүкэн, кровать-влак йўшаш-кочшаш продукто-влак: шэмэ, ош киндэ, шыл, ўй, шўраш, пакча көргө йэмыш-влак, шөр торык т. м. чыла колхозын ышкэнжын лийман. Шкэ члэн коклаж гыч

аза ончышо (нъаньым), санитаркым ойырэн шогалта. Акушэркым, түрльö күлэш эм-влакым, инструмент-влакым районысо калык тазалык аралышэ пөлка пуа да хата-родильнын пашажым ончэн төрлатэн шогаш тўналэш. Тидэ пашам ончэн шогашлан лишыл больницэ гыч врач прикрэпитлалтэш.

Шўкшö, пычкэмыш, лавран пөртэш хата-родильнэ почаш калык тазалык аралшэ пөлка огэш разрешайэ.

Акушэркылан пашадарым тариф шот-дэн колхоз тўлэн шогаш тўналэш.

Сталин у уставым пудыртышо-влакым—судышко

Кокымшо колхоз - ударник - влак сльотышто Сталин у уставыштэ ава дэн шочшо тазалык аралымэ нэргэн возымо 11-12-14 пункт-влак пэнтгы-дэмдалтыныт.

14 пункт тыгэ каласа: мўшкыран колхозни-цылан куштылго пашам пуман, аза ыштымэ дэч ик тылызэ ончыч, ыштымэ дэч вара ик тылызылан канышым пуман. Тидэ кок тылызэ каныш жаплан кыдалаш паша трудоднъан пэлыжэ пуалтэш. Мутлан: колхозницэ пөрвой май гыч пөрвой ийуль мартэ—2 тылызэ канышыштэ лийэш. 1934 ийын 1 майжэ гыч 1935 ийын 1 май мартэ 240 трудоднъам ыштэн, ик тылызэлан кыдалаш (средний) паша кэчыжэ $240:12=20$ кэчэ лийэш, 20 пэлэжэ 10 лийэш, 2 тылызэлан 20 кэчэ-трудоднъа канаш кайшэ колхозницэлан шотлэн пуалтэш.

У уставыштэ возалтшэ тидэ пунктым чыланат пэш сайын умылат, тугэ гынат, йатыр колхозышто илышышкэ огыт пурто.

Тэвэ „Путь социализма“ колхоз, (Тошто Курмак йал, тудо с.-с. Оршанкэ р-н) прэдседательль-вуйлатышэ Бахтин ик мўшкыран колхозницэлан аза ыштымэ дэч ончыч пашашкэ лэктыдымыжлан 5 трудоднъам штрафым пуэн. Оршанкэ гыч мийшэ мэдработниклан көра тидэ титак тунамак төрлымö.

Вара адак „Сэрп и Молот“ колхозышто (Шул-

кин с.-с. Оршанкэ р-н) Оршанкэ районысэ ава дэн йоча тазалык аралышэ пөлка гыч инструктыр мийэн, у уставыштэ 11-12-14 пункт - влакым илышышкэ пуртымо нэргэн умылтарэн ойлымыжлан колхозник-влак тыгэ ойлэн улыт: „14 пунктым арамэш у уставышкэ пуртымо. Удрамаш-влаккан каныш пумо дэнэ нуно йогышко вэлэ кайат, тыгэ лодыр-влак вэлэ шукэмыт. Мўшкыран ўдрамашлан мо лийэш? Нымат огэш лий. Нунылан йара канэн киймыштлан трудоднъам арам пуман огыл.“ Садланак лўдын, вожылынрак илышэ колхозницэ-влакшкэ правашт дэч шкэ отказат. Ожно илэн улнас, пасуэшат азам ышталтын, садак нымат лийалтын огыл.

Ындэ йолташ-влак тудо жап эртэн. Кызыт партий дэн правительствэ ава да йоча тазалык аралымэ пашам пэш күлэш пашалан шотлат.

Калык тазалык аралэн шогышо пөлка у уставын 14 пунктшым пудыртышо-влак дэнэ чот кучэдал шога да колхозницэ-ўдрамаш-влаккан мўшкыран гóдым ышканжат, ажажланат нэлэ паша ыштымэ дэнэ могай врёд-экшык лийэш тудым умылтарэн шога.

Ава дэн йоча тазалык аралэн шогышо кундэмысэ пөлкан начальникшэ Кнъазэва йолташын сэрймашыж гыч.

ЎДРАМАШ—ИЛЫШЫМ ТЭРГЫМАШТЭ

„МАРИЙ ЎДРАМАШ“ журналын рэдакцийжэ нойабрын 16-шэ кэчыштыжэ Обисполкомын ўдрамаш члэнышт-влак дэнэ совещаньым эртарыш

Совещаньын паша радамжэ тыгай ыльэ:

1. Сталин у устав почэш мўшкыран колхозницэ-влаклан каныш пумо да йоча-влакым сай ончэн кушташлан йоным ыштымэ нэргэн рэйд—тэргы-маш эртарымэ паша нэргэн.

2. Лэнин рвээ ушэмын рвээ ўдрамаш да ўдыр-влак коклаштэ ыштымаш паша нэргэн.

3. Ушкал лўштышө-влак коклаштэ шөрын кугытшым нөлталашлан конкурс эртарымэ да кайык: лудо, комбо, чывэ ончышо, сөсна пукшышо ончышо-влак дэн „Крэстьянка“ журнал кочын паша виктарэн сайэмдымэ нэргэн сэрмаш дэн совещаньэ да ушкал лўштышө-влаклан заочный курс лиймэ нэргэн ойлымаш.

„Марий ўдрамаш“ журналын отвэтствэнэ рэдактыржэ йолташ Сидоркинан рэйд эртарымэ паша нэргэн доклад ыштымыж почэш прэньыштэ кутырышо йолташ-влак кутырымо почэш Сталин: у уставын 11-12-14 пункт-влакым илышышкэ пуртымаштэ тыгэ койын шога:

Косолап район „Победитель“ колхозын прэдсэдательжэ йолташ Шишкина Сталин у уставын ўдрамаш нэргэн ойлышо пункт-влакыштым илышышкэ пуртэн толын. Кэнэж паша жапыштэ 5 мўшкыран колхозницэ-влаклан 2 тылзэ гыч каныш пуалтын. Аза шочшаш жап годым йўд ма кэчы ма паша жап годымат больницышкэ кайашлан имнэ пуалтын. Кызыт адакат 4 колхозницэ-влак канымаштэ улыт. Чылашланат трудодэнь шотлалтын. Йоча ончымо пашат колхоз пэлэн сайын шындымэ. Тэний ик йочат колшо лийын огыл.

Колхозницэ ударницэ, Обисполком члэн Гайшо Хисматулина (Парэнгэ р-н, „Об'единение“ колхоз)

Торйал район Кузнэч с/с. прэдсэдатель йолташ Шестакова тыгэ ойла:

Тошто, кугужан годсо кодшо коса-влак дэнэ йаллаштэ альэ тын мартэнат кучэдалаш логалэш. Сталин у уставым илышыш пуртымаштат колхоз

прэдсэдатель-влак дэнэ кучэдылаш логальэ. Колхозницэ-влаклан жапыштыжэ каныш пуалтын да трудодньат шотлалтын. Тэний 3 ўдрамаш погынымаш с/с. пэлэн эртаралтын. Ўдрамаш-колхозницэ-влаклан түрлө кампаньэ эртарымэ нэргэн умылтаралтэш, садланак кодшо ийыштэ йытын, кынэ муш сай качэствэ дэнэ государствылан пумо. Адак избачат культур пашам ўдрамаш-влак коклаштэ эрара.

Оршанкэ р-н. Сталин у уставым колхозницэ-влак пэш кугу куанымаш дэнэ тэргэн приниматлышт. „Куат“ колхоз йытын пашам виктарэн шогышо бригадир—колхозницалан отпускым пуэн тунамак трудодньам шотлэн пуэныт. Йытын мушым государствылан жапыштэ пуэн шукташлан лийын бригадирка отпускым түрыс налын канаш кэлшэн огыл. Оршанкэ райздрав йоча ончымо пашам сайэмдаш огэш шоно. 3 түжэм тэнгэ оксам альэ мартэйат дэтиаслэ, сад-влаклан тидым-тудым налэдэн оборудовайаш шэлэдэн огыл.

„Ворошилов“ колхоз пэлэн хата родильнэ почмо, колхозницэ-влак куанэн таум ыштат. Райздрав гына мо күлэшыжым шуктэн огэш шукто.

Звэнигово. Кожла-сола с.-с. Карл-Маркс колхоз пэлэн йолташ Смирновалан члэн правлэньэ-влак дэн пэш кугу учашымаш дэнэ йоча-йаслэ почаш логалын. Колхоз правлэньэ-влак йочам сай ончэн куштымаш пашам огэш күл пашалан шотлат.

Дэтиаслэлан эн шүкшү тошто пөртым пуыштат, изий йоча-влак шэм киндэ да парэнгэ вудым гына кочкын илышт. Колхоз правлэньэ члэн айда йөра упшашт пэтыралтшэ да авашт почэш пасушко ынышт шўдырнө. Сталин у уставымат законлан огыт шотло. „Орөл“ колхозыштэ кок

Дуся Новоселова—трактористка, 19 ийаш, Обисполком члэн (Торйал р-н, Вочканур колхоз)
Фото Рыбакова

мүшкыран колхозницэ-влаклан: Алэксэйэва олыкэш, Захарова түрэдмэ годым анбалан азам ыштышт, колхоз правлэнын титаклан вэрч кызыт нуно коктынат туйо-чэрлэ улыт. Иктыжэ алыат больницыштэ кийа. Мүшкыран колхозницэ-влакым чодра пашашкат колтат.

Тидэ колхозыштак дэтиаслэ почдымыштлан көра кэнэжым пожар годым 2 йоча йүлэн колышт.

„Ончыл“ колхозыштэ у уставым тэргымэ годым 14 пунктым „мый тидым огына умыло, начислэным ыштэн огына мошто“—манын улытат принимайэн огытыл. Пчолкина йолташлан тидэ титакым төрлаш логалын.

Кэнэж жаплан почэдымэ йоча йаслэ-влакыштэ паша пэш томамын ышталтын. Райздрав тидэ пашам күлэш сэмын вуйлатэн шогэн огыл.

Парэнгэ р-н, йолташ Хисматулина Гайшо тыгэ ойла: Парэнгэ районн йужо с-с. колхозлашт мүшкыран колхозницалан отпуск пумо нэргэн умылтарымат огыл, садланат мүшкыран колхозницэ-влак аза ыштымэшкат, ыштымэ дэч варапашам ыштат. Дэтиаслэ ыльэ гынат парэнгэ шүрө дэч молым ужын огытыл. Райздравшат тидэ пашам сайэмдаш пижын пашам ыштэн огыл. Район көргыштө ик хата-родильнят почмо огыл. Удрамаш-влакым пагалэн аклымаш, колхозлаштэ укэ. Сталин у уставым законлан шотлыдымо колхоз правлэньэ члэн-влакым Райзолан калык сут ончыко мут пуаш шогалтыман.

Ронго район исполнительнэ комитэтын предсэдательжэ Понамарөв йолташ сэмын моло район-влакат рэкордым ончыктынэш улмаш.

Понамарөв йолташ ик колхозышко мийэнат, колхозницалан отпускым пуэн огытылат аза ыш-

тымэшкэ пашам ыштэн, варажымт 2 кэчэ лийынат адак пашашкэ шогалын. Понамарөв йолташ „тыгай ўдрамашым мокташ күлэш, уло Марий кундэмлан рэкордым пуэн“ манын моло-влаклан куанэн кутырэн. Тидэ колхозница тыгэ паша ыштымэ дэнэ чэрлана гын, Понамарөв йолташ кузэ манэш ильэ гын?—манын Понамарөв йолташын титакшым совэщаньэ йодэш.

Сидоркина йолташын докладшэ почэш Обисполком ўдрамаш члэн-влак тыгай мутым пуышт: Рэйд эртарымэ пашашкэ ушнашда титак паша-влакым газетла, „Марий ўдрамаш“ журнал гочын колхоз массэлан увэртарэн шогаш. Ик-кок хата родильным колхозла пэлэн почаш мутым пуышт. 2. Лэнин рвэзэ үшэмын рвэзэ ўдрамаш да ўдыр-влак коклаштэ ыштышаш паша нэргэн альэ йолташын докладшэ почэш тыгэ койын шога: ик районыштат рвэзэ ўдрамаш-влак коклаштэ күлэш сэмын паша шындалтын огыл. Садлан умбакыжэ паша сайэмдашлан с-с. пэлэнсэ культсэкцийым йолбак шогалташ. Врач, аграном, туныктышо-влакым доклад ышташ йодын с-совет пэлэн рвэзэ ўдрамаш, ўдыр-влак дэнэ тылзэ йэда погынымашым эртараш.

3-шо докладым колыштымэкэ—колхоз пэлэнсэ фермылаштэ ушкал лүштышө-влак дэнэ погынымашым эртарэн, ударницэ-влакым пэлэн налын, Обзу дэч прэмийым налашлан ончыл вэрым налаш тыршаш—манын ик ой дэн чылан каласышт. Погынымаш дэч вара сүрэтлалтмэкэ чыланат „Марий ўдрамаш“ журналлан пэл ийлан подпискым ыштышт.

А. Глушкова.

И. НИКИТИН

Рвэзэ ўдрамаш-влак дэнэ пашам күлын ышташ

Морко (лүмкор дэч, тэлэфон дэнэ), районышто ВЛКСМ Рүдө Комитэт XI плэнунын пунчалжым шукташ күлын пижыныт.

Рвэзэ ўдрамаш-влакын шинчымашыштым нөлталын район мучко 18 пэлэ кыдалаш школ пэлэн лүмын школым организатлымэ. Кызыт тидэ школашкэ 96 рвэзэ ўдрамашым шупшмо. Тылэч посна 67 полит-кружокым почмо. Тушко чылажэ 312 рвэзэ ўдрамаш тунэмаш коштэш.

Районышто рвэзэ ўдрамаш-влакын куст конэ фэрэнцым эртармэ. „Ўжара“ колхозышто рвэзэ-ўдрамаш конфэрэнцыш илалшэ ўдрамаш-влакат погынэныт ыльэ. Тушто фэльшер трахом нэргэн лэкцийым лудын.

Шальэ йал советыштэ конфэрэнцыш 38 ўдыр погынэн. Нунылан лүмын обшо образовательнэ кружокым почмо.

„Ушнымаш“ колхозышто конфэрэнцэ эртарымэ дэч вара политшколым организатлымэ. Кружокышко тунэмаш 50 рвэзэ ўдрамаш коштэш. Кружокым комунист Афанасьйэв вуйлата. Тидэ колхозыштак ўдрамаш-влак дэнэ музыкальнэ, драм кружокым организатлымэ.

Тэнгэчэ район рүдэш рвэзэ ўдрамаш-влак дэнэ район конфэрэнцым эртарымэ. Конфэрэнцыштэ ВЛКСМ Рүдө Комитэт сэкретар Васильйэва йолташын докладшым лончылмо. Конфэрэнцэ путырак сайын эртыш. Рвэзэ ўдрамаш-влак да вэрласэ комсомол организацылан ончыкылык паша корным виктарэн пуыш. Рвэзэ ўдрамаш-влак-пашам корным чэснэ ышташ да шинчымашыштым нөлталшаш вэрч чот тыршаш мутым пуышт.

ТАЗА АЙДЭМЭ ВЭРЧ

Ава дэн азан күлэшыжым аралаш

Сталин йолташ партийын XVII сйэздыштэ пашазэ ўдрамаш дэн колхозницэ-влакын культурность дэн активностьюшт кушкын шогымышт нэргэн посна кугу куанымаш дэн ойлыш.

Тўжэм дэн колхозым, йал-совэтым вуйлатышэ ўдрамаш нэргэн да элын шинчымэ йэнгышт, ончыл колхозницэ-влак нэргэн, шинчымэ пагалымэ, нуно улан колхоз илыш вэрч вуйым пыштэн пашалан пижшэ ўдрамаш-влак нэргэнат Сталин йолташ ойлыш.

Кызыт мэмнан элыштэ пөрийэн дэн пырля ўдрамаш-влак ыштыдымэ ик паша участкат укэ. Элыштына вуйлатышэ паша йэнг коклаштэ, колхозник-ударник коклаштэ, учоный, врач, туныктышо, музыкант, скульптор, парашутист-влак коклаштэ—чыла вэрэат мэ пашазэ ўдырамаш дэн колхозницэ-влакым ужына. Нуно ындэ иктэ дэн, шүдө дэн вэлэ огытыл, нуно тўжэм дэн, мильйон дэн улыт.

Ўдрамаш-влакым социалист строителъствын чыла вэрышкыжат шупшын шогымо дэн пырля пашазэ дэн кресаньык ўдрамаш-влакым мөнгысө нэлэ паша дэч утарымэ паша кушкын, шарлэн толмашым, мэмнан партий, Сталин йолташ шкэ, кажнэ кэчын палэн шогат. Пийалан авалыкым—кугу производствэ да мэр паша дэн кэлыштарашлан, чыла күлэш условийым ышташ тыршыман.

Ўдрамаш-влак ава вэлэ лийын кэртыт, сандэнэ нуно мөнгысө кул ўдрамаш вэлэ лийын кэртэш—манмэ тидэ поян-влак, капиталист помэшчик да поп-влакын күлдымаш теорийышт.

Ты шакшэ, шойак, йыгыжгэ теорий—мэмнан партий дэн совет власть ўдрамаш дэн йоча-влак нэргэн тыршымышт дэн йөршөшак шаланыш.

Кызыт мильйон дэн мэмнан йоча-влакна, йоча пөртыштө, садыштэ, йаслыштэ—сай ончымашым, куштымашым, сай воспитаньым налыт. 1934 ийыштэ йоча пөрт, сад, йаслэ-влакыштэ 12 мильйон йоча-влак ильыч.

Йоча пөрт, сад, йаслэ монь кажнэ ийын кушкын толэш да умбакыжат олаштэ, йалыштэ эша утларак кушкын шогаш тўналэш. Кызыт ындэ йочан аваже, кушто мошта, тушто, тудлан кэлышшэ, шинчымашыжлан йөршө, кумыл шупшын шогышо пашаштэ, чыла вэрэат, йоча вэрч ойганыдэ пашам ыштэн кэртэш. Нунын йочашт ўшанлэ кидыштэ, сай вэрыштэ улыт, сай кушкыт.

Кызыт ты кугу пашалан вуз, втуз, түрлө курслаштэ тўжэм дэн пашазэ ўдыр дэн колхозницэ-влак изи айдэмэ-влакым ончаш, кушташ тунэмыт.

Кажнэ колхозницэ аза ыштымэ почэш, вийым погэн, ава лиймэкэ, умбакыжэ куанэн, сай, чэзэр илыш дэн илаш тўнгалмэ жаплан йамдылалтшэ ман йал-озанлык артэлын Сталинысэ уставжэ почэш аза ыштымэ дэч ончыч ик тылызэ да аза ыштымэ почэш эша ик тылызэ каныш пуалтэш. Совет элыштэ йочан ўдрамашым йыр-ваш пэш кугун пагалат. Фабрик, завод, колхоз-влакыштэ шэмэр влак кунар пашам сай ыштат, калыкын илышыжэ кунар культуран да улан лийын толэш, тунар куанымашан авалык лийэш, тунарак ава лиймашым производствэ дэн мэр паша дэн ушаш куштылго лийын шогаш тўналэш.

Мэмнан партий дэн Совет эл йочам ончаш, йоча пөрт, сад, йаслэ, школ, кангаш пумашдан (консультацэ), санаторийлан Втуз дэн Вузлан да нинэ учрэждэн-влаклан вуйлатышым йамдылаш кугу оксам кучылтыт. Но тидэ эша йоча-влакын ачаштым-аваштым, йочам ончымэ, нунын нэргэн тыршымэ дэч йөршэш огыт утарэ. Мэмнан эл кунар йоча-влакын ачашт-аваштым йоча ончымэ дэч утараш да ты пашаштэ кугу польшым ышта да ачашт-авашт дэч, нуно шкэ ўмбакалмэ об'язанностшым шуктэн шогымо нэргэн эша утларак йодын кэртэш.

Совет элыштэ шкэ йочаштым ончаш полшыдымэ, ты паша дэч өрдыштө шогышо ача-ава-влак эша пэш йатыр уло. Адак мэмнан шуко ача-ава-влак (ава-влак шагалрак) йочаштын кузэ кушмыжым, огыт шинчэ да огыт интэрэсоватлэ; йочашт чын воспитатлалтэш, школыш альэ йоча садыш коштэш ма укэ ма огыт шэкланэ да йочашт тэмын, чийэн, эрэ йандар коштыт альэ укэ огыт эскэрэ, тидлан вуйын огыт шого.

Эша кудалтэн каймэ йочаштлан полшыдымо альэ полшаш шоныдымо ача-ава-влакат йатыр уло. Имаштэ РСФСР мучко калык суд гоч йочам ончаш полшаш судитлымэ, алиментым тўлдымэ 200 тўжэм пашам тэргымэ (ончымэ).

Марийжэ ватыж дэч ойырлэн, өрдыш кайат, илмэ вэржым шылта. Ватыжэ ик йоча, кок-кум изи йоча дэн кодэш. Тыгай ача йэнг йочаж нэргэн огэшат шоналтэ да аважлан ончаш полшашат шкэнжым обэзанлан ок шотло. Ты нэлэ адакат аваже ўмбакалмэ возэш. Кудалтэн каймэ аван

йочажым, ачан-аван йочам ончаш полшымо дэч утларак полшаш пэрна. Ты шот дэн эл үмбака адакат ик нэлыт возэш. Илышыштэ эша тыганьэ тошто коса пэш йатыр уло.

Кызыт правительствэ йоча-влакым ончаш да нуным ончаш полшыдымо ача-ава-влакыштым кычалаш полшымо шотышто йатыр вашталтышым ыштэн да пэнгыдэ закон-влакым луктын.

Мэмнан йэш дэн ўдыр налмаш нэргэн закон-влак кодэксыштэ 140 статья тыгэ ойла: ЗАГС орган-влак ойырлымашым ўдрамаш альэ пөрийэн дэч иктажышт йодыш пумо почэш ойырат, ўдрамашлан альэ пөрийэнлан ойырымо нэргэн увэр кнагам вэлэ колта. Ты шот илышыштэ йөршын йамдылалт шудымо ўдрамаш, тудын марийжэ тудын дэч ойырлэн—ман кэнэта кнагам налын, пэш чүдө положэньыш пэрнэн. Марийжэ шкэ адрэсыжым увэртарэн огыл. Ватыж дэн йочажлан нимогой польшышым пуэн шогэн огыл.

Кызыт ты законнын статьяшкыжэ у вашталтышым пуртымо. Ойырлымашым сэрымэ годым, ойырлышэ-влак ойыртэмын коктынат лийман альэ ойырлышэ-влак иктыжэ вэсыжлан ойырлымэ возымо кэчым увэртармэ почэш ижэ шөбралташ лийэш. Ты шот дэн пөрийэн альэ ўдрамаш ойырлынэж гын, нуно йочашт дэн кузэ лийман, йоча-влак көн дэн кодыт, көн дэн илаш тўнгалыт да йочам ончаш кажныжэ могай польшышым пуаш тўнгалмэ нэргэн коктын ойлен налыт.

Ойырлышэ ўдрамаш дэн пөрийэн йочашт көндэн кодэш да кудыжо йочам ончаш кунар оксам тўлаш тўнгалмэ нэргэн, коктын ваш ойлен кэлшэн огыт шукто гын, тунам вара ЗАГС орган у закон почэш, нунын пашаштым викак сутыш колта. Йоча-влакым ончаш, нуным ашнаш ачаж дэн аважлан, кудыжлан кунар тэнгэ алиментым тўлшашым суд раш палэмда.

Ты маркэ ордыш кайшэ, йочам ончаш полшаш шоныдымо ачам кычал муаш пэш йөсө ильэ. Тыгай ачам ты илымэ ола гыч альэ колхозжо гыч ордыш кайэн, фамильым вашталта да вара тудым кычал муашат ок лий ильэ. Судын пунчалжэ илышыш пурэн огыл. Мэмнан тыганьэ пунчал 100 тўжэм дэн уло.

Алимент тўлаш судитлымэ почэш йочан ачажэ альэ аважэ поро кумыл дэн тўлаш огыт тўнгал да шылын куржыт гын, нуным муаш НКВД орган-влак коч кычалаш тўнгалыт да кычалмэ расход чыла нунын үмбака шотлалтэш. Ты шот дэн тўлаш шоныдымо ача, ордыш кайэн, тудым кычал муыт гын, алиментым гына огыл, чыла кычалмэ расходымат шкэак тўлаш тўнгалмыжым раш палэн налэш.

Суд пунчал почэш алимент тўлаш судитлымэ нэргэн ача-влакын паспортышкышт альэ лўм кнагашкышт у закон почэш палэ ышталтэш. Сандэнэ тыгай айдэмэ куш гына, паша ышташ

инжэ пуро, инжэ кай, документ вачшэ тудын алимент тўлшашыжэ раш койаш тўнгалэш, у закон почэш алимент тўлшаш ачан, алиментым жапыштэ тўлэн шогымыжым, тудын паша ыштымэ вэрыштыжэ учрэждэн; прэдриятшэ вуйлатышэ-влак эскэрэн шогат. Учрэждэн, прэдриятшэ вуйлатышэ-влак эскэрэн шогаш огыт тўнгал гын, нуным закон почэш мут кучаш шогалыт. Пэрвой гана нунылан судья штрафым пуа; вэс ганажлан, ты шиштармэ почэшат судын шўдымашыжым илышыш пурташ огыт тўнгал гын, вара нунат сутыш пуалтыт.

Ты маркэ алиментым тўлдымө ачам калык суд кут тылызылан вэлэ витымэш паша ышташ судитлэн кэртэш ильэ. Ты шылдалтыш мэр закон ваштарэш кайшэ, шкэ үмбака налмэ обэзаностым шуктыдымо ача-влаклан шагалрак ильэ.

Шкэ йочам кудалтэн кайшэ да йочам ончаш полшыдымо ачам ындэ суд у закон почэш 3 ийлан пэтыраш судитлэн кэртэш.

Ончылгочак каласаш күлэш, ты у закон күшнө ойлымо ача-влакым, шукыштым пожалтара. Совет законным шинчэн шогымо үмбака, тудым илышыш пуртэн шогыдымылан, кум ий пэтырналт шинчаш пэрна да ордыш кайэн НКВД органышт-влак садак кычал муыт, алимент дэн кычалмэ расходым садак тўлыкташ тўнгалыт—ты шотым палэн налмэк, кэч көат кэлгырак шоналташ тўнгалэш.

Ты у закон социалист стройкыштэ пашам лугышо, пужышо ваштарэш, тошто пойан коса кодшан ўдрамаш дэн йочам намысдымэ, шакшэ, айда лийжэ ончышо-влак ваштарэш кучэдалэш.

Мэмнан партий дэн правительствэ ўдрамаш дэн азан ўдрамашын да изи икшывэ-влакын илышыштым сайэмдаш тыршымэ ик условий—у закон-влак лукмаш лийэш.

Ты пашан тўнжө—у законным илышыш сай пуртэн шогымо вэлэ огыл, томам ача-ава-влак йыр, шкэ йочаштым шкэ сэмын илмашкэ кудалтышэ, нунын нэргэн шоналтыдымэ, ончаш нимогой польшышым пудымо ача-влак нэргэн калык коклаштэ общэствэнэ шонымашым ышташ да нуным шылдалаш. Ача-ава-влакың кугу да почотнэ обэзанностышт нэргэн мондышо, Совет элыштэ йоча дэн аважым йыр-ваш почотлымэ дэн пагалымашым ушыш налдымэ-влаклан ударник, мэр паша ыштышэ-влак коклаштэ вэр лийман огыл. Йоча дэн аван интэрэсыштым аралмаштэ мэмнан комунист партий, Сталин йолташ, пролетариатын чыла диктатур орган-влакышт шогат, йоча дэн аван интэрэсыштым аралмаштэ мэмнан чыла пролетар дэн колхознэ общэствэнность шогат.

Р.С.Ф.С.Р. Юстицэ Калык Комисарым Олмэштышэ Ф. Нюрианан сэрышыж гыч—Эрнэр Ен. кусарэн.

ОЙЛЫМАШ-ВЛАК

Капа Кузнэцова

АЛДИАР К.

Шöрым йастарэн налмэк, шөр вэдра-влакым шокшо вүд дэнэ сайын гына мушко да нуным кошташ, олымбалан кумыктылын, изи капан самырык ўдрамаш тўгö лэктын ошкыльо. Пöртөнчыл тошкалтышым вошышыжла, тудын шинчашыжэ пийа волак гыч чыргэ йогэн шинчышэ вүд пэрныш. Шукшла кугыргылын кийшэ корэм дэнэ вүд ончыко пэш писын чыма. Прамнэк лўм колхозын пасуштыжо да олыкыштыжо ик мыньар кугыргылын коштмэк, тудо Какшан энэрыш ушна. Вара Марий областын чодра лонгаштэ йа-тыр километрым кайэн, Йулышко йогэн лэктэш.

„Илышат тыгак ончыко кайа. Тудым нымо дэнат чараклаш ок лий“,—шоналта самырык ўдрамаш.

Тудын ушышкыжо ожнысо илышыжэ пура. Йорло крэсаньыкын суртшо. Имнэе укэ. Вольык шагал. Кочкаш киндэ ок ситэ. Кулак дэк киндым кычал кайэт. Вара тудын кум ныл пут киндыжлан тутлан кэнэж коч пашам ыштэт. Тыгай илышыштэ сай вургэм нэргэн шоналтышашат лийын отыл.

Тыгэ шонкалэн, Кузнэцова Капа ушкал вўташкэ мийэн пурыш.

Капка йўкым колын, лишнырак шогышо ушкал-влак Капа могырыш вуйыштым савырэн ончалыч. Вара адак ужар шудым пузгаш тўнгалыч.

Капа йошкар ушкал воктэк мийэн шогалын, тудым нийалкалыш, шў гычшö вўчкалтыш да ончыко пырдыж воктэнэ ошкыльо. Капан шинча ончылныжо пэш шуко ушкал волакыш вуйыштым чыкэн кочкын шогат. Йужыжын кагыр тўкыжö гына койэш, вуйым шудо лонгашкэ кэрын. Йужыжо Капа эртымылан тура вуйжым нöлталын, шудым йонгыжышылак, эныралта:

— Ы-ы-ы!

Пуйто ышкэ йылмыж дэнэ ала мом ойла.

Капа ушкал йылмым умла. Эныралтышэ ушкал могырыш савырнэн шогалын, мутланаш тўнгалэш:

— Маруська, молан энырэт? Шудо тамлэ огыл мо, альэ йўмэт шуын?

Вара тудо жапыштак, умбал могырышто шогышо ўдрамаш дэк савырнэн, йодэш:

— Марьусалан вўдым пуаш мондэн отыл дыр? Ик вэдра вўдым коштал кондыйан, йўктэн ончэна.

Марьусья йўэш. Вара тау ыштымыла вуйжым изиш рўзалэшат, адак шудышко кэрылтэш.

— Тый йўктэн отыл ала мо. Укэ гын, ик вэдра вўдым йўын ок пытарэ ыльэ,—шылталымыла сэмынрак Капа ойла.

— Йўктымэмла тучэш—манэш йолташыжэ.

— Тучэш дэнэ огыл, а раш ышташ кўлэш. Ушкаллан жапыштыжэ от пукшо альэ от йўктö гын, тудын шөржö шагал лийэш. Мый кажнэ ушкаллан кунам кунар пукшымо да кунар йўктымö нэргэн эрэк возэм,—манэш Капа.

— Айда, кызыт йара жап годым тэрысым удырэна,—маньат, кольмым налын капка дэк ошкыльо.

Ушкал йўмач тэрысым вўта покшэк удырэн луктыт, изи вагонэткыш оптат, вара лўмын ыштымэ пу корно данэ чарашкэ шўкэн луктын, выньэмыш йастарат.

Капа Кузнэцова кажнэ кэчын тыгэ вўташтэ жапым эртара. Ышкэат пашам пэш ударнэ ышта, моло ўдрамаш-влакымат ушкал ончаш туныкта. Тудын кыд-йол толэш, ышта арун, сандэнэ чумыр ушкал фэрмыжат волгалтын вэлэ шинча. Куштырам, лаврам вўташтат, шөр-торык обработыватлымэ пöртыштат, фэрмын канцэлярыштыжат от уж.

Фэрмэ вуйлатышэ Паймэтов вольыкым сайын ончышаш вэрч, культур вэрч пэш талын кучэдалэш. А Капа Кузнэцова тудын пэш талэ польшкалышыжэ.

* * *

Колхозлан мландым курымэшлан кучаш пумо кугу пайрэм годым, шыжэ йўштö мардэжым пўчкын, Прамнэк лўм колхозыш Йошкар-Ола гыч аэроплан тольо.

Аэроплан толшаш нэргэн увэрым колмэк, Капа тудым пэш чот йывыртэн вучыш. Йал ўмбачын аэропланын эртэн каймыжым Капа пэш шуко ужын. Тунам, аэроплан йўкым колын, ушкал вўта гыч куржын лэктын, эртышэ аэропланым ончэн шогышыжла, Капа пэш шуко тўрлын шонкалэн.

— Кэч ик кана тыгэ кўшкö кўзэн, ышкэнан фэрмым, ышкэнан колхозым ончышаш ыльэ. Ой, мо чоло онгайын койэш дыр—манын, ышкэ йолташ скотницэ дэнэ мутланэн.

— Тый самырык улат, ала икатж кана шинчын ончашэт логалэш, а мый ындэ ом уж дыр, шонгэмынам,—манын йолташыжэ.

Тыгай жап годым Капа Йошкар армийыштэ

илышэ марийжымат шоналта. „Йошкар армийыштэ аэроплан шуко уло“ маньт, мыйын марийэмат чонгэштылэш дыр, шоналта. Капан шинчажлан аэропланыштэ шинчышэ марийжэ койэш. Тудо Капалан ош шовычым рўза, вучо, мый вашкэ савырнэм, манэш. Аэроплан кайэн чылт йоммэкыжат Капа, шуко мартэ тыгэ вэргычшэ тарваныдэ, пылышкэ ончэн шога. Вўташтэ ломыжалтышэ ушкал гына тудын ушыжым тошто пашашкыжэ савыра.

Йошкар-Ола мogyрыштыла аэроплан мўгырымō йўкым кольат, моло йолташыжэ-влак дэнэ пырля Капа пасушко куржо. Шинчаш шонэн огыл, но лишкырак мийэн нийалкалэн ончаш шонэн.

Аэроплан йўк эрэ лишэмэш. Капа йўк шоктымо вэлышкыла ончэн, шэмын койшым мунэжэ.

— Уна, толэш, толэш! — кычкыралын, Миклай парняжым пылышкэ виктарыш.

— Укэ, тудо корак, — манэш вэс йўк.

— Корак огыл, чынак аэроплан, — моло-влак пэнгыдэмдат.

Шэм коракла койшо эрэ лишэмэш, мўгырымō йўкшат талышна, оражат кугэмэш. Ындэ уна чылт тэмбакак тольо, Чирки ўмбалнэ пōртэш.

Аэроплан волыш. Колхозник-влак рўжгэ куржын мийэн, йуж унам йыр-ваш авырэн шындышт.

— Сэйчас ударник-влакым кататлаш тўнгалыт — манын Капа кольо да, чонжо пырткаш тўнгальэ. Капа ударница, тудо тэний 400 трудодэным ышкэтынак ыштэн. Пашам сайын ыштымыжлан премийымат йатыр налын. Садлан аэроплан дэнэ чонгэшташ Капан праважэ уло. Но Капа иктэ дэч гына лўдын шога:

— Чыла ударник влакымат чонгэштылыктат, альэ иктаж вич-куд йэнгым вэлэ?

А колхозын ударникшэ йатыр уло — нылнэ йэн. Чылам огыт шындэ гын, кō логалэш? „Мый логалам, ала мондат“, шона Капа.

— Капа Кузнэцова! — льотчик воктэн шогышо бригадир кычкыральэ.

Бригадир адак вэсымат кычкыральэ. Но Капа тудым ыш кол. Колхозник дэнэ колхозницэ-влакым корандылын, содор гына аэроплан воктэкэ ошкыльо. Мотор мўгырымō дэнэ туштыжо нымомат ыш кол. Лач кид дэнэ ончыктымо почэш гына кабинкыш пурэн шинчэ.

— Шўм пыртка. Капан йырик - йурик вэл чу-

чэш. Лўдмаш дэн йывыртываш иктыш варнэн, Капан вўржым мogyржо мучко писын-писын коштыкта.

Мотор адак чотырак мўгыраш тўнгальэ. Капан мogyржылан изиш тўкалтымыла чучо. Шинчажлан шогэн кодшо йэн-влакын шэм сўрэгышт пылт да пылт койаш тўнгальэ. Шэпка сэмын лўнгыктэн аэроплан ага ўмбачын кудальэ. Лўнгымō пытыш, Капан мogyржылан пэрнымэ тучмым чарныш. Капа ончалэ — шўмжылан „чурык“ чучо: аэроплан мландэ гыч ойырлэн, пэш писын кўшкō кўза.

Йўштō мардэж шўргым пўчкэш, шовыч йўмач лэкшэ ўпым пўтыра. Капа щитым пэнгыдын кучэн шинчын, кабинкэ пырдыж коч мландым ончаш тōча.

— Мо тидэ тыгай, кушто фэрмэ, — Капа ышкэ шинчажлан ўшаныдэ, мўкш омартала койшо пōрт-влакым онча. Уна фэрмат койэш.

— Ой, пэш онгай, вўта-влакшэ могай тыгыдэ, — шоналта.

Аэроплан йужлакыш пурэн кайыш.

Ох, — манын, Капа кок кидгэ кабинкэ пырдыжыш руалтыш, но арам, аэроплан адак лыжгэ чонгэшта.

Вўта воктэнэ изи шэм моклака койэш, йэн шога ала мо. Капа тудлан кидым рўзалтынэжэ ыльэ, но мардэж эрыкым ыш пу: пэрэн мōнгō кабинкыш пуртыш.

Мотор шыпланыш.

— Мо тидэ, пужлыш мо, — шоналтэн Капан орынат кайэн ыльэ, но мландыш лишэммым ужо да куаныш.

Кабинкэ гыч лэктын волымашэшак Капам йолташыжэ-влак авырышт.

— Ну, кузэ тучо?... Ыжыч лўд?

— Нимо лўдшашат укэ, пэш сай, — пўм шырэн Капа ойла.

Тидэ кэчэ Капа ышкаланжэ шогалашат вэрым ыш му. Куанымыжэ дэнэ ик вэрэ да вэс вэрэ курышталынак жапым эртарыш. Ушкал вўташ куржын пурэн „Алэксандра“ лўман ушкалым ондалэ, вўчкалтыш.

— Ну, Алэксандра, тыйат ударницэ улат, 1820 литр шōрым пуэнат, но айдэмэ отул. Айдэмэ лийат гын, тачэ тый дэнэт коктын чонгэштылына ыльэ, — маньэ.

— Ы-ы-ы-ы, — Алэксандра энгыралтыш.

ПАЙРЭМ КЭЧЫН

Н.С. ЛЭКАЙН

Шыжэ кэчэ пычкэмыш йўдым йўд йўмакыла поктэн йошкар тулжым тўнъя ўмбаке шавалтыш. Лэкшэ кэчэ мўндырчын вўр гай койын пэш шуко ий ончыч пычкэмыш шучко йўдым кордылмыжым тачысэ гайак шарныкта. Латкандаш ий ончыч тачысэ кэчын курым дэн капиталист кидыштэ орланэн илышэ шэмэр калык ышкэ кидышкыжэ властыым налын, мландэ шарын кудымышэ ужашэшыжэ йошкар знамым кўшкө нөлтэн.

Тыгэ Натальэ малэн кынэлмэкыжат куд тылзаш азажлан чизи пукшымыж годым шонэн шинчэн. Вара малмэ вэржым төрлатэн. Тидэ жапыштэ шонго аваже кынъэлын пөрт көргым эрыктэн. Натальэ ош порошокым налын изи шотко дэн пўйжым эрыктэн. Шўргыжым мушкын. Вара вуйвочшым погаш тўнгалын. Тудын йытыран гына ару вургэмым чийэн кугу воштончыш ваштарэш мийэн шогалмэксэ, тудын шэнгачшэ йыштак ончалат гын, тыгай тўсым ужаш лийын: Йаштката, вопш гай чумыраш кап-кылан, изиш кагыррак онжын кок могырыштыжэ ырэвэ гай чанатан койшо оварчык, Йул вўд сэрэш шочшо олма пуысо чэвэр олма гай тыртыш шўргэ-вылшыжэ, адак ош кава гай йандар шинчажэ, курныж гай вильгыжшэ шэм ўпшө шэмалгэ чэвэр тўсыж дэн кап-кылжылан моткочак кэлша.—Ситартышыжэ кызыт гына чийэн шогалмэ ош клэнкор тувыржо, порсын тасман да шонан пыл сэмын тўрлыман урвалдэ йыржэ, адак порсын чулкажэ да йошкар тўсан кўкшатарак таганан катажэ уло кайшым пайрэм тўсыш савырэн, шошо кэчын пөрвой пэлэдшэ макэ пэлэдышла ончыкта. Шэнгэл коварчыжым изиш чымэнрак кыдал гыч ўшталмыжым, адак воштончышыш шыргэ воштылал ончалмыжэ годым вычкыжырак тўрван умшажэ воктэн изи лакэ налмэ почэш ош сакыр гай пўжө шыргылак коймым ужын, кэч көнат шупшал колтымыжэ шуэш. Лудшо йолташ, тый адак сөрал тўсан чатката ўдрамаш манын кумылэт ынжэ савырнэ. Мый изиш варашырак кодын шиждарэм гынат, руш тыгэ манын: „Лучше поздно—чем никогда“. Мыйат садэ манмэ гай каласэм: Тудын пэлэшыжэ уло. Марий дэн илаш тўнгалмыжлан ындэ кандаш ийат тэмэш. Тудын марийжэ шофэр курсыш тунэмаш кайэн. Тачэ тэвэ мэ тудым ышкат ужнына.

Натальэ чыла ик шот дэнэ тўзланэн шумэнгэ шонго аваже лийшылан „авый, тый сурт кокла пашам тыштэ төрлэт, мый фэрмыш мийэн толам“ маньэ.

— Йөра шэшкэ, тый ышкэндым ит пуштыл,

мый чыла ыштэм, изи Рэволанат шорташ эркым ом пу—маньэ аваже.

„У Энгэр“ колхоз урэмыштэ эр годсэк калык шолэш. Клуб могырыш коктын кумытын эртэн урэм дэн кайшым, ик капка гыч лэктын урэм коч вэс капкаш куржын пурышо ош вургэман тўрлэм шовычан ўдрамашым, альэ шэм посто пинжакан йолгыжшо ботинкан рвэзым чўчкыдынак ужаш лийэш.

Айдэмын койшыжым да урэм тўсым ончалын тачысэ кэчын, кугу куанымашан кэчэ улмыжын кэч көн шўм-кылжат шижэш. Лэкшэ кэчэ йагыр кўшкө кўзэн. Тачысэ кэчэ кава пундашым йара кэнэж кэчэ гай йандар тўсыш савырэн, нэлэмшэ, омо кучан, шортмо тўсан кэржалт эртышэ шэм пылыштыжэ пўртүс тўс гыч корангын, йўд йўмакэ эртэн. „У Энгэр“ колхоз урэм тачэ толшо орийэн ватэ гай тўзланэн, сылнын койэш. Пөрт йэда йошкар флаг лыжга мардэж йўжышто иктыж дэч вэсыжэ сылнын койын лойгалтыт. Пөрт йыр тўрльө тўсан кагаз дэнэ ыштымэ пэлэдыш урэм тўсым эшэ чотырак сөростара.

Клуб дэнэ правльэньэ пөрт тураштэ урэм коч ыштымэ кугу капка ўмбалнэ он влакын Сталин дэн Лэнинын—сўрэтышт мўндүркэ волгэн шогат. Кок могырышто социализм илыш сўрэт: ик вэлнэ пасу покшэчтрактор эрта. Туштак колхоз сурт, киндэ каван, тылэч молат. Урэм вуйышто „У Энгэр“ колхозын отыла койын шогышо киндэ каванжэ да туштак машина сарайыштэ тўрльө йал озанлык машина,—тэвэ адак урэм дэнэ тидэ капка дэке мўгыралт толшо трактор капка ўмбалнысэ сўрэтын чынжым, Лэнин тўнгал кодымо пашан, Сталин йолташын вуйлатымэ почэш шуын толмыжым раш ончыктат.

А тэвэ „У Энгэр“ колхозын ушкал фэрмышэ, вольык вуй шукэммым пэшак раш ончыкта. Пурала койшо ушкал-влак эр кочышым ыштэн, кудовэчысэ тошкэмыш лэктын ловыгэ кийылдыт, шогат. Уйан ушкал-влакын тўсышт ўй тўсын койыт. Могырышт йандар. Нунын коклаш пурэт гын, ўйак-шөрак ўпшалтэш. „Уй дэн шўрэн шогалтымак огыт улдыр“ шоналтэн ушкал туп гыч нийалтэн ончыдэ нимаيات чонэт ок чытэ. Тунам ласка шинча ончалтышан ушкал тыйын могырыш вуйжым савырэн кидэтым „йовыжок“ нудалдэ огэш код. Тыгэ Натальэ дэнэ пырльа ушкал коклаштэ Йэгоров да молат ушкал-влакым ончэн коштыныт. Йэгоров ола гыч толшо райком сэкретар, тудын пэлэн моло уна-влак кокла гыч мыланна палымэ уна Анна Григорьёвнат уло. Ну-

нын дэн пырлыа колхоз вуйлатышыжэ Иван Сэмьонычат коштэш.

Натальэ уна-влаклан ушкал-влакым ончыктылэш.—Тэвэ тидэ ушкал.—манэш Натальэ—кэнэж рұдыштө 12 литырат пэлэ маркэ шорым пуа. А кызыт изиш шагалэмдэн, кандаш литырыш гына шукта. Тудо ий мучко ваш лүштыкта. Тугэ гынат мэ презым ыштышаш дэч арныа ончыч а йужо ий кум кэчэ ончыч чарэна.

Натальэ мэмнан,—манэш Иван Сэмьоныч—вольык ончымо шотышто пожалэ район көргыштыжат иктыланат вуйым ок пу.

— Чын. Район көргыштэ тэмдан фэрмэ гай фэрмэ укэ манашат йонгылыш ок лий,—шокта Йэгоров. Вара изиш ончылт шогымэкэ Йэгоров адак пэлэштыш.—Натальэ, мый тый дэчэт йодам. Тэвэ тидэ ушкал могай жапыштэ презым ыштышашлык?

Натальэ Йэгоров мogyрыш ончалын шыргыжалыэ.—Вара тидын дэнэ мыйым öрыктарэм шонэт мо?—маньэ.—Тидэ ушкал, тыланэт точно каласэм—12 йанварыштэ презым конда. А тэвэ тидыжэ 25-шэ йанварыштэ ыштышаш.

— Ну, а тидэ могай жапыштэ?—манэш Анна Григорьевна.

— А тидэ 11-шэ йанварыштэ. Айдыза ындэ спискэ почэш ончэна.

— Айдыза, айдыза,—манэш Йэгороват.

Фэрмэ пörтыш пурышт. Натальэ күжгү коман книшкам луктын ончаш тўнгальэ.

— Тэвэ нунын лўмышт,—маньэ.—„Ош вуй“ ушкал 12 йанварыштэ. „Тўрка“ 25—йанварыштэ „Машка“ 11-шэ йанварыштэ.

— Чынак чыла шинчэт улмаш,—манэш Йэгоров. Моло-влакат öрын ончат.

— Укэ. Чынжым ойлаш моктанэн ом кэрт. Тэвэ „Дикар“ лўман ушкална чылт дикар гайак. Тудыным раш каласаш нимайат ок лий. Кум кана коштыктымо, кудыжо шотлан толын палаш йöсö. Тугэ гынат, чылажымат возымо.—Тыгэ Натальэ толшо уна-влаклан ончыктэн коштыктыш.

Лу шагат жап. „У Энэр“ колхоз урэм лўшкалдаш тўнгальэ. Урэм мучко строй дэнэ колхозник-влак эртат. Ончылно школьник дэнэ пионьэр влак тўмыр пэралтэн эрык мурым муралтэн эртат, нунын почэш комсомолэц-влак ошкылыт, вара илалшэда шонго-влак йошкар флаг дэн у мурым мурэн клуб мogyрыш чумыргат.

Муро йүк чарныдэ талын йонгалтэш:

Угыч толшо Октябр кэчым

Киндэ ток дэн ваш лийына.

Талэ ударник паша йэннам

Пöлök пуэн моктэна.

Эн ончылно трактор дэн автомашинэ эрта. Клуб ончыко трибун ваштарэш калык чумыргыш. Тунамак „трök, трök“ шоктэн автомашина толын шогальэ.

Митингэ почылто. Ола гыч толшо райком сэк-

рэтэр Йэгоров йолташ салам мугым ойла. Тудын почэш комсорг лўм дэнэ Эчай Йаки салам мугым шэргылтара. Ударник лўм дэнэ Натальэ күзэн шогальэ.

— Йолташ-влак—маньэ тудо—чарга йүкшö урэмим шэргытарэн, колышт шогышо айдэм шўмкылым тарвата.—Тачысэ кэчын көн гына шўмкылжэ ок куанэ гын, изи кугу, рвэзэ шонго—чыла шэмэрын көлан социализм илыш, пэлэдшэ культур илыш шэргэ акан гын, уло чон шўмжö йывырта. Тачысэ кэчын вэт латкандаш ий тэмэ Кугу Октябр рэволюцö лиймылан. Мэ, ожно по-йан кид йумалнэ орланышэ шэмэр-влак латкандаш ий эрык шўлыш дэн ышкэ илышнам уланым да культураным ыштэна“.

Тыгэ Натальэ иктаж пэл час нарэ ойлыш. Колхозник-влак чыланат тудын шинчашкэ, тудын кузэ умшажэ тарванылмыжым, чонэш пэрнышэ тошто ойгым да кызыт кузэ у илыш дэн куанэн илымынам ойлымыжым шулэн колышт шогат. Тыгай годым öрдыж гыч калык ўмбаке ончалын шонго куван тошто илышыжым шарналтэн шинчажэ „пыч-пыч“ лиймым йатыр ужаш лийэш.

Натальэ мутшым пытарэн тыгэ каласыш:—Вийан лийжэ Кугу Октябр рэволюцын латкандашымшэ идалык пайрэмжэ! Вийан лийжэ коммунист партий, тудын онжо СТАЛИН йолташ!

— Ура! Ура! Ура!—йүк шэргылтын мўндүркö йонгалтэ.

Митингэ пытымэнгэ автомашина дэн ударник-влакым да моло-влакымат кудалыштыкташ тўнгальыч. Тыгэ „У Энэр“ урэм кас маркэ чарныдэзэ рўжгэн шогыш.

Кас. Куд шагат. Клубышто калык „шын-шын“, ойлат воштылыт куаныш касын тўнгалмыжым вучат. Йатыр жап эртымэнгэ,—куаныш каснам почмылан шотлэна,—колхоз вуйлатышэ Иван Сэмьоныч маньэ. Вара ойлаш тўнгальэ.

— Йолташ влак, тачэ „У Энэр“ колхознан ончыко каймыжым ончэн налын, умбакыжэ эшэ кугунрак у сэнгымашыш лэкташлан корным палэмдэн кодэна. Йолташ-влак, мэ кугу Октябр пайрэмнам йара кид дэн огыл у сэнгымаш-влак дэн ваш лийна. Ожно мэмнан пасуна киндым шагал пуышан ыльэ гын, кызыт кугун пуа. Ожно ик гэктар гыч пуд шот дэнэ 50—60 пудым налын улна гын, кызыт 90—120 пудым налына. Тэний паша кэчылан 10 килограм дэнэ логалэш. Кузэ вара мэ тыгэ ончык кайэн улына? Вигак каласаш күлэш: мландэ пашам кумдангдэн, машинам пуртэн колдэн, науко почэш ыштымына дэн ончыко лэчна. Ожно пасуштына акрэт годсо тырмык-тормык шога вуй дэнэ куралын улна гын, кызыт пасуштына твактор мўгыралтэш. Тэвэ тачэ у машина—автомобильым кондышна. Шофэр ышкэнанак, Мичи Ильук лўмын курсым тунэм пытарэн тольо.

Ындэ вольык шукэмдымэ шотышто ончална.

Умаштэ мэмнан 450 вуй ушкална ыльэ гын, тэний план почэш 470 вуйыш шукгышашым ударнице Наталын фэрмэ пашам моштэн вуйлатымыжэ почэш Октябр кэчылан 493 вуйыш шуктымо. Вольык ончымо пашам Натальэ эртак науко почэш ышта.

Породдымо ушкалым породан ушкал дэн коштыктэн, сай породаныш шагал огыл савырэн. Ушкалын шөр пумо шотшат шуко күзэн, кокла шот дэнэ—9 литырыш шуын. Эн шуко пушыжо 12 литырымат вончыштара. Кызыт Совет Ушэм мучко стахановский движэньэ кайа. Мэмнан бригадиршэ Натальэ колхозланна ик стахановэц. Тыгай стахановэц-влакым эшэ шукурак кушташна күлэш. Тачэ мэ Стаханов гай талэ ударник Натальэлан патэфон дэн пөлөклэна.

Сово кырымэ залым шэргылдара. Сэмьоныч адак ойла:—Умбакажэ, нур пашаштэ ударлын пашам ыштэн, моылан примэрым ончыктымыжлан 55 ийаш Элэксэй кувалан шовыраш дэн шовычым пөлөклэна. Комсомолка Овдачин йытын пашаштэ да нур пашаштэ ударлын ыштымыжлан кугу порсын шовыч.

Тыгэ Сэмьоныч лу йэнлан пөлөкым пуаш ыштымэ спискым лудын пуыш. Умбакажэ Сэмьоныч культур илыш нэргэн ойлаш тунгальэ. Тудо клуб да йошкар пусак нэргэн каласымэкэ родильный пөрт почмым увэртарыш. Родильный пөрт почмылан калык куанэн совым кыра. Вара родильнэ пөрт вуйлатышэ акушэркэ Иванова ойлаш тунгальэ.

— Колхозник-влак—маньэ тудо,—тачысэ кэчэ гыч ожнысо сэмын азам шэм мочаш да лэваш йумалан альэ вольык вүташ ышташ огыда тунгал. Ожно аза ышташ тунгалмэшкэ орланэн вэлэ пашам ыштэн коштын, аза ышташ тунгалмэкэ кукшо кыдал да илэ кыдал пүтырэн толашэн, шэм мочаш шүкшү бабка кува ой почэш азам ыштэн улыда гын, ындэ аза ыштымэ дэч ончыч ик тылызэ канэн, жап шумэнтэ йандар ош пөртыш мэдичинэ полыш дэн азам ыштэн, адак ик тылызэ канэда.—Тыгэ тудо кутырэн мутшым кошаргыш.

Умбакажэ драм кружок спектакылым ончыкташ тунгальэ. Чавайнын возымо „Акпатыр“ пийэсшэ калыклан пэш кэлшыш. Тидэ сүрэтым ончэн колхозник-влакын чылаштынат тошто илышлан шыдышт лэктэ. Пайрэм эшэ чотырак талышна. Клубын пэл кыдэштыжэ кочыш йуыш. Тушко пурэн шогалат гын, шинчат шарла. Ола гыч толшо Йэгоров, Анна Григорьевна адак моло уна-влак дэн пырлыа мыйат ылым.—Лудшо йолташ, тушто

коман мэлна, салма муно да эгэчэ-туара укэ ыльэ гынат, кочкыш пэш сай ыльэ. Ондагак мыланна шыл шүрым кондэн шындышт. Шорык шыл дэн шолтымо шүр пэшак койа, пушыж дэнак мыйэ тэмым. Варажэ котльэт, пэлэмэнь да түрльө шыдан үйача, үйэш жарымэ. Тылэч посна ала моат ыльэ чылажым мый ойлэнжат ом мошто. Йандарлык шотышто ушэт кайа: үстэл ужар клэонко дэн лэвэдмэ. Устэл покшэлнэ кугу лышташан—сад. Окна ончылно шинчышэ изи үстэл үмбалнэ патэфон ышкэ йымыжгэ мурыжым шийалтарэн шинча. Тидэ Наташалан пумо пөлөк. Натальэ ышкэжэ изин-кугун койын курышталэш, уна-влакым онча. Кажнэ уна-влакын ончылан пурам тэмэда. Мыйланэмат тэмэн шындыш, ужар шонан пурам подылшэмла нэр мучашэшэм шонжат пижын кодо. Колхоз вуйлатышэ Сэмьоныч да Наталын марижэ Миши Ильук уна-влак дэн мутланэн шинчат.

Тужвал кыдэжыштэ колхозник-влак кумыл нөлтын ышкэ койышыштым ончыктат. Тошто мюзик: шүвыр, тумыр йук шэргылтэш. Тугэ гынат, тошто музыкын койышыжо у койышан. Ожно сүан годым йуын орэн, кредалын толашымэ жапысэ музык социалист культурыштэ ышкэ тусыжым социалист көргылан кэлыштарэн пэшак сайын сораастара.

Кэч көнат кумыл нөлтын, ышкэ койшыжым ончыктынэжэ. Иктэ лэктын куршталда, вэсэ мурапта.

— Вара мыйын чонэм рвэзэ огыл мо?—шоктыш 55 ийаш Элэксэй кува. Ожно пойан кува эргыжлан шэшкым пуртымо годым кумалтышым кидыш налын, калык ончыко лэктын куршталда ыльэ. А мыйэ ударлын паша ыштымэлан пөлөк налмэ шовыраш дэн шовычэм дэн моктанэм,—манын шовычшым вуйыш пыштэн, шовырашым вачыш сакалдэн лэктын шогальэ. Вара чүчкалдэн кушталдаш тунгальэ.

— Ах, шатын альэ рвэзыж годсыжлак колта вэт,—манэш шонго чал пондашан кугыза.—А, мый мо? Мый омкэрт мо?—Шонго кугызанат чонжо рвэзж годсо койышыжым луктын сэнгыш.—Шэшкэ, Натальэ кушто пөлөк налмэ патэфонэтым кодыш колтыян ик кана почкалдарэн налам,—маньэ.

Натальэ патэфонжым заводитлэн куштымо мурым шокташ тунгальэ.

Тыгэ мурэн куштэн колхозник-влак пайрэмьм эртарышт.

Отв. редактыр **Е. Сидоркина**. Сэкретарь **Глушкова**. Тэхредактыр **Л. Васильев**. Коректыр **М. Аюпова**.

МАРИЙ ӰДРАМАШ

ЖУРНАЛ
ШЭРГЭ
ОГЫЛ.

ТУДЫМ ҚАЖНЭ КОЛХОЗНИЦЭ ДЭН ШЭМЭР
ӰДРАМАШ НАЛЫН ҚЭРТЭШ

журналын акшэ:

12 тылзэ	6 тэнгэ.	3 тылзэ	1 т. 50 ыр.
6 тылзэ	3 тэнгэ.	1 тылзэ (посна №)	50 ыр.

ПОДПИСКЫМ ЫШТАШ ВАШКЫЗА!

МАРИЙ ОБЛАСЬ КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ ТЫГАЙ КНАГАМ УЖАЛА:

И. Сталин. Йошкар армий академий ту-
нэм пытарышэ влакым лукмо годым
ойлымжо	10 ыр.	Д. Орай ОЛЬНА (повэсть)	2 т. —
ашнымаш	35 ыр.
В. Ленин дэн И. Сталин. Социалис таңа-
сымаш нэргэн	60 ыр.	Пантелеев. Шагат (ойлымаш)	60 ыр.	
К. Ворошилов. Ленин, Сталин дэн Йошкар
армий	1 тэнг.	Житков Б. Тэлэграм	25 ыр.	
Сэргэй Мироневич Киров	60 ыр.	Сейфулина Л. Закон пудыртышо влак
(ойлымаш)	30 ыр.	
Г. Рыклин. Георгий Димитров	30 ыр.	Олык Ипай. Пионьэр муро (йоча почэла-
мут-влак).	40 ыр.	
Валэриан Владимирович Куйбышев	30 ыр.	А. Ф. Терехов. Пагалымэ йунат (пакчаштэ
түрдö опытым ыштымэ нэргэн)	50 ыр.	
ВКП(б) Рүдö Комитет плэнумын резолю-
цыж-влак	20 ыр.	Задонский. Шкэнан паша (пийэс)	75 ыр.	
С. Драбкина. Сарлан сар	40 ыр.	Либединский Ю. Арнья (повэсть)	70 ыр.	
В. Молотов. ССР Ушэм конституцыш ик
мынбар вашталтышым пуртымо нэргэн	30 ыр.	Малов Ф. Куго паша (вольык ашнымэ
фэрмысэ паша нэргэн ойлымаш)	1 т. 20 ыр.	
Карпинский. Социализм вэрч кучэдалмаш
(политучэбник)	2 т. 25 ыр.	Селэзньова. „Карамэль“ (куго урлык прэ-
зым куштымэ нэргэн ойлымаш)	65 ыр.	
В. Молотов. Киндылан картычкэ систэ-
мым пытарышэ нэргэн	40 ыр.	Задонский. Вэс илыш (агитпийэс)	60 ыр.	
В. Сорин. Владимир Ильич Ленин	50 ыр.	Серафимович. Йоча (ойлымаш кнага)	70 ыр.	
Савельев. Шарнымаш	1 т. 50 ыр.	Субботин. Вэс шүм (пийэс)	65 ыр.	
А. С. Пушкин. Капитан Ӱдыр 2 т.		Тургенев И. С. Муму (повэсть)	30 ыр.	
Л. Н. Толстой. Хаджи-Мурат	1 т. 80 ыр.	П. Власов. Пöрвöй палэ (пийэс)	35 ыр.	
Шиан-Ю. Совет Китайысэ йоча влак	25 ыр.	С. Г. Чавайн Акпатыр (4 кыдэжан историй
драмэ)	1 т. 50 ыр.	
Ялкайн Я. Сылнымут нэргэн мут	80 ыр.	М. Горький Аважэ (1-й ужаш)	2 т. 50 ыр.	
Трахтенберг. Москвичкэ (пийэс)	60 ыр.	Г. Йефруш. Йэшэм (пийэс)	30 ыр.	
Веселовский. Шорык ашнымаш	25 ыр.	Осмин Йыван. Утукым (йочалан почэламут)	45 ыр.	
		Тургенев. 4 ойлымаш	60 ыр.	

Кнага-влакым Маргизын чыла магазинлаштыжэ налаш лийэш. Заказым тыгай адрес дэн колтыза:

Йошкар-Ола, Совет урэм, 60, Маргосиздат торготдэлан.

ИНВ. № 44

1986